

2014 CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİNDEKİ CUMHURBAŞKANI ADAYLARININ KARİKATÜRLERE YANSIMASI

Fatma Nisan*

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin 12'inci cumhurbaşkanını seçmek amacıyla 10 Ağustos 2014 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi, halk tarafından seçilen ilk cumhurbaşkanı olması nedeniyle Türk tarihinde çok önemli bir seçimdir. Üç adayın yarıştığı bu seçimde, Ak Parti'nin adayı dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, HDP'nin adayı Selahattin Demirtaş, MHP ve CHP'nin ortak adayları ise, Ekmeleddin İhsanoğlu olmuştur. Bu seçim, bir parti seçimi havasında geçmiştir. Seçim dönemleri karikatüristler için bol sayıda malzeme sunmaktadır. Karikatür, siyasi söylemi çok iyi yayan bir araç olarak görülmektedir. Gazeteler kendi ideolojilerini çizgilerine yansıtmakta ve hangi tarafta yer aldığına karar vermektedir. Gazeteler, bu durumu, nesnellik kriterine uyması gereken haberlerden çok karikatürleri vasıtasıyla yapmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı; 2014 Ağustos ayında yapılan 12'nci cumhurbaşkanlığı seçiminin gazetelerde yer alan karikatür çizgilerine nasıl yansıdığını araştırmaktır. Cumhurbaşkanlığı adaylarının karikatürlerde yer alırken gazetelerin ideolojilerine göre bir söylem üretip üretmediklerini belirlemek de çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır. Bu çalışmada ulusal Türk basınına temsilen farklı ideolojilere sahip; Cumhuriyet, Evrensel, Yeni Akit, Yeni Çağ, Milliyet ve Sabah gazetelerinin, 01 Temmuz ve 15 Ağustos 2014 tarihleri arasındaki sayılarda yer alan karikatürleri incelenmiştir. Daha önce yapılmamış olan bir çalışma olma özelliği taşıyan bu çalışmada van Dijk'in eleştirel söylem analizi, yöntem olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri, mizah, siyasi karikatür, söylem, Türk basını

THE REPRESENTATION OF THE 2015 TURKISH PRESIDENTIAL CANDIDATES ON NEWSPAPER CARTOONS

ABSTRACT

The importance of the 2014 presidential elections for Turkish history arose from the fact that it was the first time that a president of the republic would be elected by public vote. The three candidates competing for the presidency were the Premier Minister Recep Tayyip Erdoğan for the Ak Party, Selahattin Demirtaş for the HDP, Ekmeleddin İhsanoğlu as the joint candidate for the CHP and the MHP, and the elections happened rather as party elections. Elections have always been a popular theme for cartoons that are regarded as well suited vehicles for conveying the political discourse. Newspapers manifest their chosen positions through cartoons that lend themselves better to this task than news coverage that has to adhere to objectivity criteria. Thus, the aim of our study was to analyze the representation of the presidential elections on the cartoons to explore whether there

* Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi

were relationships between the discourses of the cartoons and the ideological stances of their respective newspapers. Cartoons printed between July 1 and August 15, 2015 on the dailies Cumhuriyet, Evrensel, Yeni Akit, Yeni Çağ, Milliyet and Sabah Chosen as newspapers known for their ideological identifications have been subjected to a discourse analysis as described by van Dijk.

Keywords: 2014 Turkish Presidential Elections, humor, discourse, Turkish press.

GİRİŞ

Parlamentar sistemle yönetilmekte olan Türkiye’de 2014’e dek cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki milletvekilleri tarafından seçildi. Türkiye’de cumhurbaşkanı, bir parlamenter sistem içindeki törensel görevlerden fazlasını üstlense de cumhurbaşkanı seçimi için doğrudan oylamanın uygulanması, Türkiye’de cumhurbaşkanının görevlerini değiştirmeye gerek kalmaksızın başkanlık sistemine doğru yönelme olarak yorumlandı. Seçime üç aday katıldı. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) (1) aday, cumhurbaşkanı seçilene dek Türkiye Başbakanı olarak kalan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. Tek bir aday üzerinde anlaşılan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), İslam İşbirliği Teşkilatı eski Genel Sekreteri Ekmeleddin İhsanoğlu’nu aday gösterirken; Kürt hareketiyle ilişkisi olan Halkların Demokratik Partisi (HDP) cumhurbaşkanlığı için Selahattin Demirtaş’ı aday gösterdi. Yüksek Seçim Kurulu (YSK), ilk turda bir adayın oyların çoğunluğunu alamaması halinde, ikinci bir tur oylama yapılacağını duyurdu. Seçimlerin ilk ve son turu 10 Ağustos 2014’te Türkiye’de gerçekleştirildi (Abadan-Unat ve ark. 2014: 10).

Siyasi söylemi yayan önemli araçlardan bir tanesi olarak kabul edilen karikatür, cesur yaklaşımıyla bir yandan siyasileri eleştirmekte diğer taraftan ise, içinde yer aldığı gazetenin ideolojisini, yayın çizgisini yansıtmaktadır. Bu durumu nedeniyle, gazetenin tavrını haber metninden daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı; 2014 Ağustos ayında yapılan 12’nci cumhurbaşkanlığı seçiminin gazetelerde yer alan karikatür çizgilerine nasıl yansıdığını ve cumhurbaşkanı adaylarının karikatürlerde yer alırken gazetelerin ideolojilerine göre bir söylem üretip üretmediklerini belirlemektir. Halkın seçtiği ilk cumhurbaşkanlığı seçimi olması münasebetiyle önemli bir seçimin ele alındığı çalışmada, cumhurbaşkanlığı seçimleri döneminde yayınlanan karikatürlerin incelenmesi açısından daha önce yapılmamış bir araştırma olması çalışmanın önemini göstermektedir. Ulusal Türk basınına temsilen farklı ideolojilere sahip; Cumhuriyet, Evrensel, Yeni Akit, Yeni Çağ, Milliyet ve Sabah gazeteleri örneklem olarak seçilmiştir. Buna göre, çalışmada; sol kesimi Cumhuriyet, Kürt solunu Evrensel, muhafazakâr kesimi Yeni Akit, sağ kesimi Yeni Çağ temsil ederken Sabah ve Milliyet gazeteleri ise, merkezde yer alan gazeteler olmuştur. Söz konusu gazetelerin 01 Temmuz - 15 Ağustos 2014 tarihleri arasındaki bir buçuk aylık

konuyla ilgili karikatürleri incelenmiştir. Karikatürlerin belli bir söylemi üretmesi nedeniyle çalışmada eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmıştır.

1. CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN ÖNEMİ

Tarih boyunca dünya devletlerinde, monarşi, meşrutiyet, demokrasi, cumhuriyet gibi çeşitli yönetim şekilleri söz konusu olmuştur. Aydınlanma çağından sonra eşitlik, adalet, özgürlük vs. şeklindeki olgular önem kazanmıştır. Bu kavramların önemli olmaya başlamasıyla birlikte halkın kendi kendini yönetmesi gerektiği düşüncesi oluşmuş ve cumhuriyet rejimi ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet rejimi, demokratik sistemin bir yansımasıdır. Cumhuriyetle yönetilen ülkelerde “Ülkeyi yönetme yetkisinin sahibi cumhurbaşkanıdır. Halk tarafından seçilmiş yetkileri geniş cumhurbaşkanı sistemin en orijinal ve aynı zamanda başkanlık sistemini andıran yönüdür” (Demir 2014: 842). Cumhuriyetlerin meşruti monarşilerle olan temel farklılıklarının basında devlet başkanlığının seçime konu olması, devlet başkanlığı görevinde süre sınırının bulunması, bazı durumlarda parlamentoyu fesih yetkisi (Teziç 1988: 400), hükümete başkanlık edebilmeleri ve devlet başkanının adının cumhurbaşkanı olması gelmektedir. Cumhuriyetli Parlamenter rejimlerde devlet başkanlığı halkın seçtiği yasama organının seçmesi veya son zamanlarda görülmeye başladığı gibi; halkın doğrudan kendisinin belirlemesi; yani doğrudan seçimle işbaşına gelmeleridir (Buran 2009: 82). Cumhuriyetli Parlamenter rejimlerin bazılarında cumhurbaşkanlarının yasama yürütme ve yargı ile ilgili yetkileri genellikle geniştir. Yürüme yetkisi ile ilgili bazı temel yetkilere örnekler vermek gerekirse; kraliyetten farklı olarak cumhurbaşkanlarının bakanlar kuruluna başkanlık etme, bazı yürütme yetkilerini tek başına kullanma, üst dereceli makamlara atama yapma hatta bazı durumlarda parlamentoyu feshetme gibi yetkilerinin bulunduğu gözlenmektedir. Yasama yetkisi ile ilgili olarak; cumhurbaşkanlarının en azından parlamento tarafından kabul edilmiş yasalar karşısında ‘geciktirici veto’ ve yasalara karşı iptal davası açma yetkileri bulunmaktadır. Benzer durum yargı organlarına atama yapabilme yetkisi için de geçerlidir (Buran 2009: 82- 83).

Cumhurbaşkanlarının seçilme biçimlerine göre iki alt kümeye ayırabiliriz: Bunlardan ilki ve daha yaygın olanı devlet başkanını Yasama Organının Seçtiği Cumhuriyetli Parlamenter Rejim; diğeri ise; Cumhurbaşkanının Doğrudan Halk Tarafından Seçildiği Parlamenter Rejim (Başkanlı Parlamenter Sistem)’dir (Yüzbaşıoğlu’ndan akt. Buran 2009: 83). Cumhurbaşkanının Doğrudan Halk Tarafından Seçildiği Parlamenter Rejimin son zamanlarda meydana gelen gelişme ve değişimler sonucu ortaya çıktığı görülmektedir (Buran 2009: 84). Bu rejimle cumhurbaşkanının parlamento tarafından seçildiği parlamenter rejimler cumhurbaşkanlarına tanınan yetkiler açısından karşılaştırıldığında parlamento yasa teklifi sunabilme ve cumhurbaşkanı yardımcısı bulunması dışında aralarında önemli farklılıkların olmadığı gözlenmektedir (Buran 2009: 84). Ancak halkın doğrudan

seçiminin de etkisi ile iki alt tür arasındaki temel farklılıklar arasında; kendini seçen parlamentoya karşı kişisel açıdan borçlu hissetmemesi, tarafsız olmak zorunda olmaması; halk ve devletin diğer kurumları karşısında prestijinin daha yüksek olması, ancak bu durum çifte meşruiyet krizine yol açabilmektedir (Gözler 2008: 256).

2. MİZAH VE SİYASİ KARİKATÜR

Mizahın tarihi önemi "Başlangıçta gülme vardı" (Sanders 2001: 17) sözleriyle ifade edilirken çok sayıda tanımı arasında herkesin hemfikir olduğu bir tanım yoktur. Ancak, Diderot'un "Saçmanın mantığı" (Tokmakçioğlu 2011: 140) şeklinde ifade ettiği mizahı; "olayların gülünç, alışılmadık ve çelişkili yönlerini yansıtarak insanı düşündürme, eğlendirme ya da güldürme sanatıdır" (Güneri 2008: 51) şeklinde tanımlamak mizahın birçok yönünü de ortaya koymak anlamına gelmektedir. Mizah, ilk başta genel bir eğlence içinde yer alırken, zamanla şaka, alay, hiciv, matrak, taşlama, iğne, nükte gibi mizah çeşitlerinin egemen oldukları (Balçioğlu-Öngören 1973: 13) görülmüştür. Tarihsel süreç içerisinde, mizahın özünde muhalefeti, karşı duruşu, eleştiriyi, protestoyu, yergiyi, alayı ve gülmeyi tek tek ya da bir arada barındıran süreç olduğu belirginlik kazanmaktadır (Tellan ve Tellan 2011: 989). Kişilerdeki ya da doğal sayılan bazı olaylardaki bir takım çarpıklık, uyumsuzluk, çelişki ve gülünçlükleri bulup açığa vurma, gözler önüne serme sanatı (Cevizci 2002: 282) kabul edilen mizahın ana karakteri ise, eleştirel olmasıdır (Bulut 2011: 499). Mizah geçmişte ve günümüzde, toplumsal eleştiri geliştirmesi ve sorunları görünür kılması ile popüler muhalefet biçimlerinin başında gelmektedir (Köse 2011: 399). Gerçeklerin sebep olduğu acılara boyun eğmeyen mizah, kimlikleri dile getirme biçimlerinden biri olduğu gibi zulme dayanan yönetimlere karşı aşağı tabakalardan gelen bir direniş biçimi olarak da tanımlanmaktadır (Seyhan 2011: 191). Bu karşı duruşuyla, mizahın kalıpları kıran, ezber bozan özellikler taşıdığı (İnam 2009: 5) görülmektedir. Mizahın iki işlevi bulunmaktadır: Bu işlevlerden ilki siyasi baskı dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde insanlar üzerindeki siyasi baskılar onları patlamaya hazır birer bomba haline getirebilir. İşte mizah bu durumda zihinlerdeki patlamayı çizgiye dökerek politik baskıyı gevşeten bir emniyet supabı görevi görür. Mizahın ikinci işlevi ise, özgürlük ortamında belirlemektedir. Bu tür ortamlarda politik baskı olmamasına rağmen gündelik yaşam, iş, okul, aile ve çevreden kaynaklanan baskıların varlığından söz etmek mümkündür (Bayram 2009: 108).

Karikatür olayların, düşüncelerin, duyguların iki boyutlu mizahi ve abartılı bir ifadesidir (Hünerli 2011: 41). İletişim aracı olarak kabul edilen karikatür, sayfalarca yazıp anlatılmak istenen fikirleri basit ama önemli bir çizimle tek bir karede anlatabilmesi açısından önemli bir düşünce iletim aracı olmaktadır (Bayram 2009: 108). Karikatürün anlatım şekli üç boyuttan tasarlanmaktadır: 'Kare Karikatür' olarak ifade edilen anlatıda sınırlandırılmış, tek bir yüzey üzerinden mesajın ile-

tilmesi amaçlanmaktadır. Kare karikatürde hedeflenen mesajın en kısa sürede istenen etkiyi yaratmasıdır. 'Bant karikatürde' mesajın birbiri ardına gelen birkaç sahne sonunda etkilemesi amaçlanmaktadır. Böylelikle mesaja hareketlilik eklenerek okuyucunun etkiye hazırlanması ve iletideki komikliğin kuvvetlendirilmesi planlanmaktadır. Bant karikatürde an içindeki çarpıcılıktan çok süreç içindeki olgunlaşmaya yöneldiği (Tellan ve Tellan 2011: 991) görülmüştür. Karikatür bugünkü durumuyla çizgiyle mizah yapma sanatıdır (Selçuk 1998: 12). Çizgiyle mizah yapması ve yapılan mizahın başka şekillerle ifade edilmemesi karikatür sanatının belirleyiciliğidir (Arık 1998: 42). Çizginin görsel dili algıda karşılık bularak, okuyucunun zihninde oluşan temsillerde somutlaşmaktadır (Yücel 2008: 2). Karikatür, bir eleştiri sanatı olarak, iyi niyet taşımaz, ama kötü niyetli de değildir. Kötüyle, iyi olmayanla uğraşır. Ancak bunu, siyah bir boyaya kalem batırıp güneş resimleri çizerek, umudu sürekli canlı tutmaya çalışarak yapar. Karikatür, bir anlamda, iyi niyetli değildir ama iyinin peşindedir (Oral 1998: 102). Karikatür gazetelerle, dergilerle, sergilerle hedef kitlesine ulaşmaya çalışırken daha sonra televizyona, bilgisayara girmiş ve internet ağı ile yepyeni bir iletişim olanağına kavuşmuştur (Özer 2004:1). Gazete karikatüründe amaç karikatür çizmek değil, herhangi bir konuyu çizgi yoluyla yorumlamaktır (Arık 1998: 66). Gazete karikatürleri konularına göre şöyle sınıflandırılmaktadır:

- **Siyasi Karikatür:** Genellikle politikacları hedef alan ve günlük olaylarla yakından ilintili haberlerdir.

- **Portre Karikatür:** Toplum içinde kendini kabul ettirmiş kişilerle ilgili haberleri desteklemek veya yumuşatmak amacıyla kullanılır.

- **Haber Konulu Karikatür:** Ekonomi gibi, durağan ve sıkıcı haberleri anlaşılır hale getirmek ya da göze hoş gelmesini sağlamak amacıyla, haberden yapılan çıkarsamalardan oluşan bir tür karikatürdür.

- **Eğlence Karikatürü:** Aile, cinsellik, iş, toplum, tatil, spor gibi konuları işleyen ve mevsimlere göre değişiklik gösteren karikatürdür.

- **Bant Karikatür ve Çizgi Roman:** Üç ya da daha fazla kareden oluşan ve sürekliliği olan karikatürlerdir. Pek çok gazetenin kullandığı bu karikatürler, çoğunlukla belli bir tip hakkında gelişen olaylar üzerine çeşitlenmelere gider.

- **Reklam Karikatürü:** Gazetelerin reklam için ayrılan sayfalarında, yazı işleri dışında reklam şirketleri tarafından yapılan karikatürlerdir (Hünerli 1993: 64).

Siyaset ve siyasetçiler yaptıkları hatalar ile her zaman karikatüriste bol malzeme sağladıkları (Bayram 2009: 113) için siyaset ve karikatür hep yakın bir ilişki içerisinde olmuştur. Güncel siyasal olayları ve bunları olduran kişileri konu edinen karikatürler (Şenyapılı 2003a: 109) siyasal karikatürler olarak adlandırılır. Siyasi

karikatürler toplumda yaşanan güncel siyasi olayları, politikacıları, ülke yöneticilerini, dünyadaki siyasi gelişmeleri ve uluslararası ilişkileri konu edinen, günlük gazetelerde ve haftalık mizah dergilerinde düzenli ve sürekli olarak yer alan karikatürlerdir (Erdem 2007: 182). Politik gündemin oluşmasında önemli bir etken (Bayram 2009: 107) olan siyasal karikatür, güncel siyasi olayları ve bunlara neden olan kişileri konu edinen karikatürlerdir (Şenyapılı 2003b: 109). Topuz (1997: 12), siyasal karikatürün özelliklerini şöyle sıralamıştır: “Yetenekli bir siyasal karikatürücü kendi becerilerinin dışında iyi bir gazeteci gibi siyasal bir düşünce sahibi olmalıdır. Karikatürçünün vereceği mesaj siyasal bir yorumdur. Mesaj yoksa karikatür de yoktur. Bu mesaj görüntüden oluşur, yazılı bir mesaj gerekmez. Karikatürün içinde yer alan balonlar ya da alt yazılar grafik humour’u tamamlayan yazılı humour niteliğindedir. Bunlara hümoristik desende hiç yer verilmez, siyasal karikatürde ise bunlara hoşgörü ile bakılabilir. Mesaj, okuyucunun bir çırpıda anlayabileceği düzeyde olmalıdır. Siyasal karikatürücü yaptığı karikatüre ne zaman, hangi yerlerde, hangi sosyal ve kültürel bağlamda bakılacağını göz önünde tutmak zorundadır. Siyasal karikatürçüden yansız olması beklenemez. Karikatürdeki biçimlerle, temsil edilen kişiler arasında insana hemen çağrışım yaptırabilecek bir güçte abartılmış bir organ ya da davranış benzerliği olmalıdır”. Gücün ve baskıların arttığı dönemlerde siyasi karikatürler sesini yükseltmekte ve güce karşı bir direniş göstermektedir (Erdem 2007: 181). Siyasi karikatür etkinliği politik ve sosyal olayları mizah yoluyla yorumlamak ve okuyucunun düşüncelerini etkilemektir (Başdemir 1991: 25). Bu nedenle siyasi karikatürlerin bir görevi de muhalefet yapmaktır. Selçuk (1998: 12), karikatür için doğru muhalefeti şu şekilde açıklamaktadır: “Siyasi hadiseler gelip geçici gibi görünür ve biz karikatürçüler de, siyasi karikatürlerin ömrünün az olduğu kanaati vardır: Gazetede basılır, yirmi dört saat yaşayan bir çeşit kelebekler gibi ertesi sabah ölür. Bu yanlış bir kanaattir. Mademki bugün siyasi hadiselerden kanunlar çıkarmak isteyen bir siyaset ilmi var ve mademki siyaset ne kadar değişik görünürse görünsün birbirine benzeyen hadiselerin periyodik bir şekilde devamıdır: Pekâlâ zamana mukavemet edebilecek karikatürler yapmak mümkündür. Fakat karikatürün kuvvetini bu tarzda siyaseti gülünç etmek daha doğrusu kişinin fiziki kusurlarını ele alarak rezil etmeye çalışmak tarzında anlarsak iptidai manasıyla karikatür ve muhalefet yapmış oluruz. Böyle karikatür yapan sanatkârın günlük yumurta satan dükkâncıdan farkı yoktur”.

3. 2014 CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ SIRASINDA CUMHURBAŞKANI ADAYLARININ KARİKATÜRLERE YANSIMASI

12’inci cumhurbaşkanlığı seçimi, halk tarafından seçilecek olan ilk cumhurbaşkanını belirlenmiş olması nedeniyle Türk tarihi açısından çok önemli bir yere sahiptir. 10 Ağustos 2014 yılında yapılan seçimi medyanın hem haberlerde hem de karikatürlerde nasıl yansıttığı çok önemli olmaktadır. Bu nedenle bu çalışma-

da, 2014 cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında cumhurbaşkanı adaylarının gazete karikatürlerine nasıl yansdığı üzerinde durulmuştur.

3.1. Metodoloji

2014 cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında cumhurbaşkanı adaylarının karikatürlere nasıl yansdığına incelenmiş olduğu bu çalışmada Teun van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. "Çeşitli amaçlar ve yaklaşımlarla genişleyen çerçevesi, farklı söylem türleri, iletişim ortamları, iletişim amaçları, katılımcılar ve toplumsal değişkenler bağlamında yürütülen çalışmaları ile söylem analizi, bugün, dilbilimin çok yönlü ve belki de en geniş kapsamlı inceleme alanı kabul edilmektedir" (Büyükkantarçioğlu 2012: 163). Eleştirel söylem çözümlemesi, 'bakmak' ve 'görmek' arasındaki farkın bilimsel yöntemleştirilmesi olarak da düşünülebilmektedir (Büyükkantarçioğlu 2012: 167). van Dijk'a (1998: 22) göre, "metinler sadece düşünceleri iletmezler aynı zamanda ideolojiler ve diğer inançlar da metinler içinde etkileşim halindedir veya söylem biçimine dönüşür." Belirli bir söylem içinde ideolojilerin nasıl ve ne şekilde yer aldığını gösterme çabası, söylem analizinin bize kazandırmış olduğu bir avantajdır (Sözen 1996: 1544). Eleştirel söylem çözümlemesi, güç, hâkimiyet, hegemonya, sınıf farkı, cinsiyet, ırk, ideoloji, ayrımcılık, çıkar, kazanç, yeniden oluşturma, dönüştürme, gelenek, sosyal yapı ya da sosyal düzen gibi temaları ön plana çıkaran ve araştırma alanı olarak bu konuları işleyen bir yöntemdir (van Dijk 2003: 354). Odağını anlamın değişkenliğine çeviren bir girişim olarak kabul edilen söylem analizi, aynı zamanda bir okumadır. Söylem analizi, gerçeğe dayalı değil, anlama dayalı bir sonucu amaçlamaktadır (Atabek 2007: 152). Söylenmeyen çözümlemesi, bazen metinde gerçekte söylenenin araştırılmasından daha açıklayıcı olabilmektedir (van Dijk 2007: 170).

3.2. Bulgular

Bu çalışmada; Cumhuriyet, Evrensel, Milliyet, Sabah, Yeni Çağ ve Yeni Akit gazetelerinin bir buçuk aylık süreçte 2014 cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili yayınlanan karikatürleri analiz edilmiştir. Tüm gazetelerde konuyla ilgili toplam 120 karikatürün incelendiği bu çalışmada 63 karikatüre yer verilmiştir. Konuyla ilgili Cumhuriyet 37, Evrensel 5, Milliyet 33, Sabah 8, Yeni Çağ 23 ve Yeni Akit 13 karikatür çizmiştir. Yer verilen karikatürler gazetelerin ideolojisini yansıtması açısından önemlidir.

3.2.1. Cumhuriyet Gazetesi Karikatürlerinde 12. Cumhurbaşkanı Adaylarının Sunumu

İdeoloji olarak sol çizgide yer alan ve Ekmeleddin İhsanoğlu'nu destekleyen Cumhuriyet gazetesi, Cumhurbaşkanlığı seçimlerini daha çok Hakan Çelik'in Uydudan Naklen, Musa Kart'ın Çizmeden Yukarı, Nuray Çiftçi'nin Bulut Bebek

ve Zafer Temoçin'in İğneli Fırça çizgilerinden yansıtmıştır. Gazetenin diğer çizerleri Murat Sayın ve Semih Poroy da seçimlere yer vermiş olsa da çalışmanın amacını yansıtmak açısından yetersiz kaldıklarından bunlara bu çalışmada yer verilmemiştir.

Şekil 1. Hakan Çelik (Uydudan Naklen)- 04 Temmuz 2014- Cumhuriyet

Hem CHP'nin hem de MHP'nin cumhurbaşkanı adayı olarak gösterdiği Ekmeleddin İhsanoğlu, yukarıdaki karikatürde bir evin çatısına oturtulmuştur. Oturduğu çatının çok rahatsızlık verdiğini sözel bir gösterge ile ifade eden İhsanoğlu'na aşağıdan CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu ve MHP lideri Devlet Bahçeli seslenmektedir. Her iki liderin de amacı İhsanoğlu'nu Çankaya Köşkü'ne taşımaktır. Kemal Kılıçdaroğlu, İhsanoğlu'na oturduğu yere alışması gerektiğini, çünkü Çankaya Köşkü'nün de orası gibi olduğunu söylerken kazanacaklarından emin bir tablo çizmektedir. Bahçeli'nin Çankaya'yı çağrıştırması için çatıya 'çatikaya' ifadesini kullanması ise, CHP ve MHP arasındaki birleşmenin bir 'kaya' gibi sağlam ve güçlü olduğu iması yansıtılmaya çalışılmıştır.

Şekil 2. Hakan Çelik (Uydudan Naklen)- 18 Temmuz 2014- Cumhuriyet

Yukarıdaki karikatürde Ekmeleddin İhsanoğlu ile Recep Tayyip Erdoğan arasındaki seçim yarışına göndermede bulunulmuştur. Karikatürde İhsanoğlu, koşarak, Erdoğan ise, helikopter içinde yarışa katılmıştır. Karikatürde seçim yarışındaki 'adaletsizliğe' ve 'eşitsizliğe' vurgu yapılmıştır. Çizgilerde yansıtılan adaletsizlik, kafasını helikopterden uzatan Erdoğan tarafından Anayasa kanıt gösterilerek yalanlanmıştır. Seçimin olduğu dönemlerde Erdoğan'ın devletin imkânlarını kullanarak seçim yarışını ön taraflardan takip etmesi muhalefet tarafından eleştirilmiş olması bu durumun Hakan Çelik tarafından bu şekilde çizgilere yansıtmasını sağlamıştır.

Şekil 3. Hakan Çelik (Uydudan Naklen)- 02 Ağustos 2014- Cumhuriyet

Hakan Çelik'in bu karikatüründe ise, Ekmeleddin İhsanoğlu'nun Recep Tayyip Erdoğan'ın korkulu rüyası olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Karikatürde koşan bir Erdoğan'ın önüne çıkan engel çatı şeklindeki görsel gösterge ile yansıtılmıştır. Erdoğan'ın rüyasında "Ekmele bey! Çekil yolumdan!" şeklinde sayıklaması da bu durumu sözel olarak desteklemektedir. Bu karikatürde rakip tarafın korkusunu yansıtarak İhsanoğlu'nun güçlülüğü gösterilmeye çalışılmıştır.

Şekil 4. Hakan Çelik (Uydudan Naklen)- 08 Ağustos 2014- Cumhuriyet

Seçimin ağustos ayında yapılmış olması birçok seçmenin tatilde olduğu bir döneme denk gelmesine neden olmuştur. Muhalefet kanadından seçim kampanyası boyunca seçmenin tatili bırakıp oyunu kullanmak için sandığa gitmesi noktasında çağrıda bulunulmuştur. Bu karikatürde seçmenin oyunu kullanmaması eleştirilmiştir. Denizde yüzerken seçim sandığını define sanan tatilciye "Asıl define geleceğimizdir! Biz sandık görevlisiyiz. Lütfen oyunuzu kullanır mısınız!" ifadeleriyle hem uyarıda bulunulmuş hem de seçime davet edilmiştir.

Şekil 5. Musa Kart (Çizmeden Yukarı)- 01 Temmuz 2014- Cumhuriyet

Erdoğan'ın bir seçim konuşmasında sözlerine samimiyet ve duygusallık katmak amacıyla "Kız çocuğunun verdiği iki bileziği unutmadım" şeklindeki ifadeleri yukarıdaki karikatürde tersten okunmuştur. İki kareden oluşan bu karikatürün ikinci karesinde ellerinde bir sürü bilezikle 'Bizi de unutma!' şeklinde seslenen sanayici ya da bürokratlar gözükmemektedir. Adamların kilolu ve takım elbiseli olması onların sanayici ya da bürokrat olduklarını göstermektedir. Buradaki kişilerin ellerindeki bilezikleri sırtı tarzda verişleri rüşvete göndermede bulunmaktadır. Karikatür, Erdoğan'ın samimi olmadığını tersten bir okumayla yansıtmıştır.

Şekil 6. Musa Kart (Çizmeden Yukarı)- 04 Temmuz 2014- Cumhuriyet

Musa Kart, yukarıdaki karikatürde Erdoğan'ı sert, kaba ve zorba göstermiştir. Erdoğan'ın, Ramazan davulcusunu döverek elindeki davulu alması ve sonrasında onu davul sopası işleviyle kullanarak "Duymadık demeyin... Herkesin cumhurbaşkanı olacaaam!" şeklindeki ifadeleri kullanması bu durumu çok net bir şekilde ortaya koyarken, Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı seçimini demokrasi çerçevesinde değil de zorla, zorbalıkla elde etmeye çalıştığı vurgusu yapılmaya çalışılmıştır.

Şekil 7. Musa Kart (Çizmeden Yukarı)- 07 Temmuz 2014- Cumhuriyet

Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı seçim çalışmalarını Samsun'dan başlatmıştır. Erdoğan'ın Samsun'u seçmiş olması tesadüf değildir. Samsun'un tercih edilme nedeni, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı mücadelesini buradan başlatmış ol-

ması münasebetiyle buranın tarihi bir öneme sahip olmasından kaynaklanmıştır. Erdoğan'ın burayı seçmiş olmasındaki amaç, Türk toplumu için tarihin anlamlılığını ortaya çıkararak o manevi duyguyu tekrar yaşatmak istemektir. Musa Kart, yukarıdaki karikatürde Erdoğan'ın bu girişimi Tarih kitabı üzerinde düzeltme yapılarak yansıtılmıştır. Kart'ın bu karikatüründe Erdoğan'ın Türk tarihini unutturmak açısından ciddi bir tehlike olduğu ima edilmeye çalışılmıştır.

Şekil 8. Musa Kart (Çizmeden Yukarı)- 23 Temmuz 2014- Cumhuriyet

Erdoğan'ın, daha önce olan bir seçimde, Mersin'de bir çiftçiyle tartışması ve o çiftçiye "Ananı da al git" demesi çok eleştirilmiştir. Yukarıdaki karikatürde üzerinde 'Ana' yazılı olan ve Türkiye'ye ait olan bir uçak ve uçağın camında başı gözüken Erdoğan'ın "Milletin Ana'sına binip seçim gezisine çıkıyorum" ifadeleri yer almaktadır. Burada seçim çalışmalarında Erdoğan'ın devletin imkânlarını kullanması çiftçiye olan söylemi üzerinden eleştirilmiştir. Erdoğan'ın bu milletin çiftçisiyle bir yandan tartışırken diğer taraftan bu milletin imkânlarını kendi seçim çalışmaları için kullanması eleştirilirmiş ve seçim adaylarına sunulan imkânlar açısından adaylar arasındaki eşitsizliğe de vurgu yapılmıştır.

Şekil 9. Musa Kart (Çizmeden Yukarı)- 11 Temmuz 2014- Cumhuriyet

TRT bir kamu kanalıdır. Dolayısıyla habercilik kriterleri arasında yer alan nesnellik ve tarafsızlık kriterlerine uygun davranması gerekmektedir. Yukarıdaki karikatürde TRT'nin Erdoğan'ın tarafını tutması, Erdoğan'a göre bir yayıncılık anlayışı benimsemesi, TRT kanalı içerisinde yansıtılan Erdoğan'ın kölelik sisteminde olduğu gibi dört resmi giyinmiş adam tarafından taşınmasıyla yansıtılmıştır.

Erdoğan'ın "Vizyonumuz yeni Türkiye" söylemi üzerinden görsel bir söylemle aksi iddia edilmiş ve yeni Türkiye'ye değil yüzyıllar öncesine kadar gerilere gidildiği ifade edilmeye çalışılmıştır.

Şekil 10. Nuray Çiftçi (Bulut Bebek)- 08 Temmuz 2014- Cumhuriyet

Tatilcilerin seçim sandığına gitmeleri gerektiğiyle ilgili uyarı Nuray Çiftçi'nin de karikatürlerine yansımıştır. Yukarıdaki karikatürde Bulut Bebek karakteri üzerinden söylenen "Eğer 10 Ağustos'tan önce denizden çıkmazsak bir daha hiç denize giremeyebileceğimizin farkındasınız, di mi?" ve siyah bir zemin üzerinde "Bunlara paranoya diyenlerin çocukları bu yıl zorunlu olarak İmam Hatip'e gidecek" şeklindeki sözel göstergeler gelecek için var olan 'korku ve kaygıya' da işaret etmektedir. Muhafazakâr kesimin cumhurbaşkanlığı koltuğuna da hâkim olmaya başlamasıyla kendi hayatlarından taviz vermeye başlayacakları ve eskisi kadar rahat yaşayamayacakları yansıtılmaya çalışılmış ve böylelikle seçmenlerin tatile ara verip oy kullanmaya gitmeleri gerektiği ifade edilmiştir.

Şekil 11. Zafer Temoçin (İğneli Fırça)- 10 Temmuz 2014- Cumhuriyet

Zafer Temoçin tarafından çizilen yukarıdaki karikatürde bir televizyon, televizyonun içinde çirkin ve korkunç bir şekilde yansıtılmış olan bir Erdoğan, televizyonun üstünde ise, sempatik bir şekilde yansıtılmış olan diğer cumhurbaşkanı adayları Ekmeleddin İhsanoğlu ile Selahattin Demirtaş'ın fotoğrafları yer almaktadır. Seçim günü çizilmiş olan bu karikatürde Erdoğan'ın korkunç, diğer iki adayın ise sempatik çizilmesi Erdoğan'ın desteklenmediğini ve ona yönelik oy kullanılmaması gerektiğini göstermektedir. İhsanoğlu ve Demirtaş'ın fotoğraflarını eşit mesafede ve yan yana konulmuş olması ise, Erdoğan'a karşı bir birleşmeye işaret etmektedir.

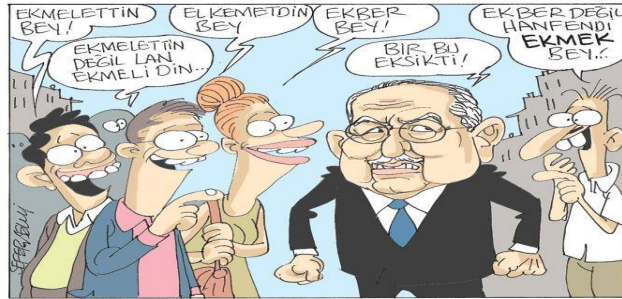

Şekil 12. Zafer Temoçin (İğneli Fırça)- 09 Ağustos 2014- Cumhuriyet

Zafer Temoçin, diğer bir karikatürünü ise, seçim sandığına gitmeyen tatilciler için çizmiştir. Seçimden bir gün önce çizilen karikatürde karanlık gözükken seçim sandığına doğru 2014 yazılı olan bir gemiden giden tatilcilere yer verilmiştir. "Tatilciler oy vermek için dönmeye başladı" şeklinde siyah bir zemin üzerine yazılı göstergenin yanında tatilcilerin sandığı işaret ederek 'Kapkara göründü' şeklindeki söylemi tatilcilerin geç kaldığına ve seçim sonuçlarından duyulan hüsrana işaret etmektedir. Çünkü 'kara' ya da 'siyah' rengi olumsuz bir duruma, yasa ve metanete işaret etmektedir.

3.2.2. Evrensel Gazetesi Karikatürlerinde 12. Cumhurbaşkanı Adaylarının Sunumu

İdeoloji olarak Kürt solunu temsil eden ve Selahattin Demirtaş'ı destekleyen Evrensel gazetesi, Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle ilgili karikatürlerini Sefer Selvi imzasıyla çizmiştir.

Şekil 13. Sefer Selvi- 11 Temmuz 2014- Evrensel

Sefer Selvi, yukarıdaki karikatürde Ekmeleddin İhsanoğlu'nun halk tarafından anlaşılamayan ya da söylenemeyen ismini tiye almıştır. İhsanoğlu'nun çevresine toplanmış olan kalabalıkların İhsanoğlu'nun ismini doğru söylemeye çalışmaları ve bu durum karşısında İhsanoğlu'nun bu durumdan memnuniyetsizliğini gösteren sinirli hali yansıtılmıştır. Herkesin ağzından ayrı bir şeyin çıktığı konuşma balonlarında, 'Ekmek ifadesi' kalın olarak vurgulu bir şekilde verilmiştir. Bu durum seçim çalışmalarında kullanılan 'Ekmek için Ekmeleddin' şeklindeki slogana göndermede bulunulmuştur.

Şekil 14. Sefer Selvi- 19 Temmuz 2014- Evrensel

Sefer Selvi tarafından çizilen karikatürün “Seçmeni Gaz-ze getirsem yüzde elli değil, yüzde yetmişle cumhurbaşkanı olurum” şeklindeki ifadelerinde Erdoğan’ın Gazze’yle ilgili çıkışlarında samimi olmadığı ve Gazze’deki savaşı çıkarı için kullandığı yansıtılmaya çalışılmıştır. Çirkin yansıtılan Erdoğan’ın yukarıdaki sözleri söylerken zafer kazanmış gibi ellerini ovuşturması Erdoğan’ın içindeki gizli niyete işaret etmektedir.

Şekil 15. Sefer Selvi- 07 Ağustos 2014- Evrensel

Sefer Selvi’nin yukarıdaki karikatüründe cumhurbaşkanlığı köşkünün önünde elinde Nazizm işaretini taşımış olan Erdoğan görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı forsunun Erdoğan’ın arkasında yer alması Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle ilgili bir karikatür olduğunu göstermektedir. Karikatürün konuşma baloncuğunda Erdoğan’ın “Yahudi dölü. Sen Alevisin, sen Zazasın. Affedersiniz bana daha çirkinini söylediler, Ermeni dediler” şeklindeki ifadelerine yer verilmiştir. Erdoğan’ın elindeki Nazizm işareti ve sözel söylemi onun ayrılıkçı, farklılıklara saygı göstermeyen yönünü göstermektedir. Erdoğan karikatürde yansıtılan ifadeleri daha önceden bir televizyon programında söylemiştir. Bu karikatürün çiziliş amacı da Erdoğan’ın bu ayrılıkçı tavrını Hitler’in yapmış olduğu Yahudi soykırımına gönderme yapmak amacıyla Nazizm işaretini elinde taşıyan bir Erdoğan söylemiyle vurgulanmıştır.

Şekil 16. Sefer Selvi- 31 Ağustos 2014- Evrensel

Bu karikatürde çatı aday Ekmeleddin İhsanoğlu'nun duygusal yönü mizahi bir şekilde yansıtılmıştır. "Ben direk görsem ağlarım giz!" şeklindeki sözel göstergeler ve elindeki mendille gözyaşlarını silmeye çalışan görsel gösterge bu duruma netlik kazandırmaktadır.

Şekil 17. Sefer Selvi- 11 Ağustos 2014- Evrensel

Evrensel gazetesinin bu karikatürü, seçim kâğıdına oy kullanmaya çalışan seçmeni göstermektedir. Karikatürdeki baloncukta, "Bu kez affetmeyeceğim" ifadeleri yer almaktadır. Bu durum daha önceki seçimlerde Ak Parti'yi ve Erdoğan'ı destekleyen seçmenin cumhurbaşkanlığı seçiminde Erdoğan'ı desteklemeyeceği ve doğru kararı alacağı ima edilmiştir. Seçimde Erdoğan'a yönelik görsel bir gösterge olmasa da baloncunun içindeki 'bu kez' ifadesi daha önceki seçimlere ve o seçimler sonucunda Erdoğan'ın zafer kazanmış olmasının yanlış bir sonuç olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

3.2.3. Sabah Gazetesi Karikatürlerinde 12. Cumhurbaşkanı Adaylarının Sunumu

İdeoloji olarak merkezde yer alan ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı destekleyen Sabah gazetesi, Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle ilgili karikatürlerini Salih Memecan'ın Bizimcity imzasıyla yansıtmıştır.

Şekil 18. Salih Memecan (Bizimcity)- 01 Temmuz 2014- Sabah

Recep Tayyip Erdoğan, cumhurbaşkanlığı için adaylığını en geç açıklayan isim olmuştur. Sabah gazetesi, Erdoğan'ın Ak Parti adayını açıklayacağı gün olan 1 Temmuz'da Erdoğan'ın belki de aday olmayacağını "Bence ters köşe yapacak" ifadesiyle yukarıdaki şekilde çizgilerine yansıtmıştır. Burada Salih Memecan, aday olacağı konuşulan Erdoğan'ın aday olmama ihtimalini göz önünde bulundurmıştır.

Şekil 19. Salih Memecan (Bizimcity)- 02 Temmuz 2014- Sabah

İdeolojik olarak Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemini destekleyen Sabah gazetesi, cumhurbaşkanlığına giden süreçte de Erdoğan'ı desteklemiştir. Bu durum Salih Memecan karikatürlerine de çok net yansımıştır. Memecan, yukarıdaki karikatürde Erdoğan'ın basamak basamak Çankaya Köşkü'ne nasıl zirveye çıktığını çizmiştir. Memecan, "Çankaya'ya çıkış" ifadesiyle de bu durumu desteklemiştir.

Şekil 20. Salih Memecan (Bizimcity)- 04 Temmuz 2014- Sabah

Salih Memecan'ın en anlamlı karikatürlerinden birini yukarıdaki karikatür oluşturmaktadır. Memecan karikatürde çatı aday Ekmeleddin İhsanoğlu'na Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli tarafından çizilen farklı rotalar çizgi üzerinden gösterilmiştir. Kılıçdaroğlu, sol çizgiyi, Bahçeli ise, sağ çizgiyi temsil etmektedir. Yukarıda çok net bir şekilde bu durum yansıtılmaktadır. İhsanoğlu'nun hangi çizgiden gideceği belli değildir. "Ekme'ın işi zor" şeklindeki yazılı söylem İhsanoğlu'nu bekleyen sürecin çok zor olduğunu göstermektedir.

Şekil 21. Salih Memecan (Bizimcity)- 11 Temmuz 2014- Sabah

Seçim sloganlarına mizahi bir dille yüklenen Salih Memecan'ın yukarıdaki karikatürü iki kareden oluşmaktadır. Karelerde cumhurbaşkanı adayları Ekmeleddin İhsanoğlu ile Recep Tayyip Erdoğan yer almaktadır. 'Birisi büyük düşünür' başlığıyla yansıtılan karikatürlerin birinci karesinde İhsanoğlu'nun "Ekme için Ekmeleddin" sloganı yer alırken, ikinci karede ise, Erdoğan'ın "Tayyare için Tayyip" söylemi vurgulanmıştır. Muhalefetin seçim kampanyası olarak kullandığı "Ekme için Ekmeleddin" sloganı toplum tarafından çok beğenilmemiş hatta dalga konusu olmuştur. Memecan yukarıdaki karikatürde bu durumu tiye almış ve bu sloganı basit gördüğünü karşı bir slogan geliştirerek göstermiştir.

Şekil 22. Salih Memecan (Bizimcity)- 13 Temmuz 2014- Sabah

Yukarıdaki karikatürde, bir fırıncı dükkânı çizilmiştir. "Kampanya başarılı olur" başlığıyla verilen karikatürde fırından ekme almaya gelen kadının "İki Ekmeleddin... Şey... Yani..." şeklindeki sözleri vurgulanmıştır. Memecan, bu karika-

türde de “Ekmek için Ekmeleddin” sloganına vurgu yapmış ve halkın kampanyayı ‘ekmekle Ekmeleddin İhsanoğlu’nu içselleştirdiğini anlatmıştır.

Şekil 23. Salih Memecan (Bizimcity)- 19 Temmuz 2014- Sabah

Bu karikatürde cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili yapılmış olan bir anket çalışmasının sonuçlarına yer verilmiştir. Salih Memecan tarafından çizilen karikatür iki kareden oluşmaktadır. Her iki karede de Ak Parti'nin adayı Recep Tayyip Erdoğan yer almaktadır. Kareler arasında geçmiş ve bugün karşılaştırması yapılmaktadır. Eskiye yansıtan ilk karede Mısır'daki Rabia meydanında olan olaydan sonra görsel bir gösterge olarak kullanılmış olan ve dört anlamına gelen 'rabia' işareti yer almaktadır. Şimdiye yansıtan ikinci karede ise, Erdoğan 55 işareti yapmaktadır. Bu 55, anket sonuçlarından %55'le Erdoğan'ın çıktığı yansıtılmıştır. Bu çizgilerde de Sabah gazetesinin Erdoğan'ı desteklediği çok net bir şekilde görülmektedir.

3.2.4. Milliyet Gazetesi Karikatürlerinde 12. Cumhurbaşkanı Adaylarının Sunumu

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde merkezde yer alan Milliyet gazetesinin söylemi Haslet Soyöz ve Ercan Akyol çizimleri üzerinden yansıtılmıştır.

Şekil 24. Ercan Akyol- 15 Temmuz 2014- Milliyet

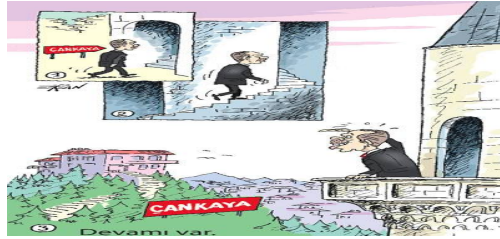
Ercan Akyol tarafından çizilen yukarıdaki karikatürde, çatı aday Ekmeleddin İhsanoğlu'nun fotoğrafını ofisine asmaya çalışan Kemal Kılıçdaroğlu yer almaktadır. Kılıçdaroğlu, duvara çivi çakmaya çalışırken televizyon sunucusunun söylediği “Cumhurbaşkanlığı seçimleri için mitinglerine Samsun’dan başlayan Baş-

bakan Erdoğan...” şeklindeki sözlerini duyarken, kendisinin böyle bir şeyi nasıl akıl etmediğiyle ilgili pişmanlığını “Ben bunu nasıl düşünmedim” sözleriyle yansıtmıştır. CHP’nin Atatürk tarafından kurulan bir parti olması ve Atatürk’ün kurtuluş mücadelesinin Samsun’dan başlatmış olması bu karikatürü daha anlamlı kılmaktadır.

Şekil 25. Ercan Akyol- 16 Temmuz 2014- Milliyet

Yukarıdaki karikatürde, yanan bir binanın çatısından oyu elinde atlamak isteyen bir seçmen ve binanın dışında İhsanoğlu’nun fotoğrafıyla kaplanmış olan bir battaniyeyi tutan CHP’liler yer alırken Kılıçdaroğlu’ysa seçmene yönelik olarak “Tıpış, tıpış atlayacaksın” demektedir. Akyol, bu karikatürde çok net bir şekilde muhalefet kanadının aleyhine bir söylem geliştirmiştir. Kılıçdaroğlu’nun tehditkâr tavrıyla birlikte seçmenin İhsanoğlu’na oy vermesi halinde ateşe atlayacağı vurgulanmaya çalışılarak “kendini ateşe atma” mesajı verilmiştir.

Şekil 26. Ercan Akyol- 03 Ağustos 2014- Milliyet

Şekil 27. Ercan Akyol- 05 Ağustos 2014- Milliyet

Yukarıdaki 03 Ağustos tarihli karikatür, üç kareden oluşuyor. İlk karede Recep Tayyip Erdoğan, Çankaya Köşkünü işaret eden oku takip etmektedir. İkinci ka-

rede bir binanın içinden merdivenleri tırmanmaktadır. Üçüncü karede mesaj net verilmiştir. Erdoğan kulenin zirvesine çıkmış, elini alına götürmüş, uzaktaki Çankaya Köşkü'ne bakmaktadır. Köşkü gördüğü için mutlu çizilen Erdoğan, köşke nasıl ulaşacağını hesaplamaktadır. Karikatürde yer alan 'devamı var' ibaresi de karikatürdeki mesajın ikinci bir karikatürle yansıtılacağına işaret etmektedir. Akyol'un 05 Ağustos tarihli ikinci karikatürü bir önceki karikatürün devamı niteliğindedir. Daha önce çıktığı kuleyle Çankaya Köşkü arasında bir ip geren Erdoğan, elindeki çubukla ip cambazlarını anımsatır tarzda köşke doğru ilerlemektedir. İpin üzerinde yürümek zor bir iştir. Bu karikatürde de Erdoğan'ın işin zorluğuna rağmen başarıya ulaşacağı yansıtılmaya çalışılmıştır.

Şekil 28. Ercan Akyol- 07 Ağustos 2014- Milliyet

Ercan Akyol'un bu karikatüründe cumhurbaşkanlığı koltuğu, %50'yi temsil eden seçmen, Recep Tayyip Erdoğan ve yanındaki bir adam yer almaktadır. Koltuğun çevresini sarmış olan seçmeni gören Erdoğan'ın endişesinin yersizliğini yanındaki adam "Fark etmez Başbakanım. Biz ne yaptıysak halka rağmen yaptık" demektedir. Karikatürün bu çizgisinde daha önceki seçimlerde Erdoğan'ın tavri eleştirilirken aslında halkın yarısının Erdoğan'a karşı olduğu vurgusu yapılmıştır.

Şekil 29. Ercan Akyol- 09 Ağustos 2014- Milliyet

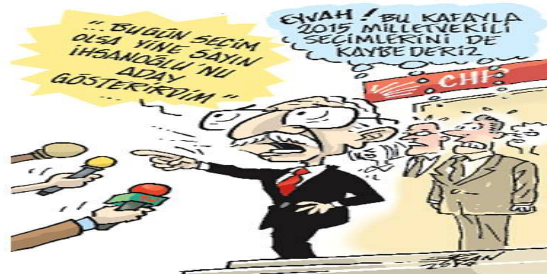
Seçime bir gün kala çizilen yukarıdaki karikatürde 'Çankaya' yazılı yarış kortunda yarışmakta olan Recep Tayyip Erdoğan ve çatı aday Ekmeleddin İhsanoğlu'nu omuzlamış olan Kemal Kılıçdaroğlu'yla Devlet Bahçeli yer almaktadır. Karikatürde, Kılıçdaroğlu ve Bahçeli'nin İhsanoğlu'nu sırtlamış olmalarına rağmen

Erdoğan'ın önde olduğu görülmektedir. Erdoğan'ın önde olmasının sevincini taşıması ve Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'nun endişesinin yansıtılmış olması Akyol'un karikatürde Erdoğan'ın tarafında yer aldığını ve Erdoğan'ın üçe karşı bir olmasına rağmen önde olduğunu göstermektedir.

Şekil 30. Ercan Akyol- 12 Ağustos 2014- Milliyet

Bazı karikatürlerinde Erdoğan'ın lehinde bazı karikatürlerde ise aleyhinde bir söylem geliştiren Akyol, bu yönüyle Milliyet'in merkez olma rolünü de yansıtmıştır. Seçimden sonraki yukarıdaki karikatürde Erdoğan'ın aleyhinde bir söylem geliştirmiştir. Televizyon izleyen bir ailenin yansıtıldığı karikatürde, Erdoğan'ın televizyon ekranından "Halk ilk defa aracısız doğrudan başbakanını seçti" ifadelerine karşılık evin reisi konumundaki adamın "Acemiliğinden belli oluyor" şeklindeki ifadesi karikatürün mesajını vurgulamaktadır. Bu sözler seçimden Erdoğan'ın zaferle çıkmış olmasının bir eleştirisi niteliğindedir.

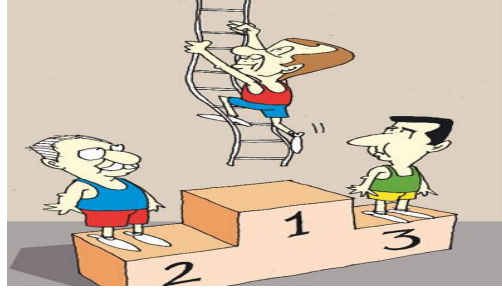
Şekil 31. Ercan Akyol- 13 Ağustos 2014- Milliyet

Ekmeleddin İhsanoğlu'nun seçimden yenilgiyle çıkmış olmasını mizahi olarak yansıtan yukarıdaki karikatürde, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, "Bugün seçim olsa yine Sayın İhsanoğlu'nu aday gösterirdim" şeklinde basın mensuplarına açıklamada bulunmaktadır. Kılıçdaroğlu'nun bu açıklaması üzerine arkasında yer alan CHP'liler "Eyvah! Bu kafaıyla 2015 milletvekili seçimlerini de kaybederiz" ifadelerini kullanmıştır. Bu sözlerden de görüldüğü üzere Kılıçdaroğlu'nun İhsanoğlu'nu aday göstermiş olması bazı CHP'liler tarafından desteklenmemiştir. Genel başkanlarının tavrında bir değişiklik olmadığını görmeleri CHP'lilerin 2015 seçimleri için endişelenmelerini sağlamıştır.

Şekil 32. Haslet Soyöz- 05 Temmuz 2014- Milliyet

Haslet Soyöz'e ait olan yukarıdaki karikatürde çatı aday Ekmeleddin İhsanoğlu, başparmak ve orta parmağını yukarı kaldırmıştır. Başparmağında Kemal Kılıçdaroğlu, orta parmakta ise, Bahçeli'nin kafası çizilmiştir. Burada çatı aday üzerinden çift başlılığa işaret edilmek istenmiştir.

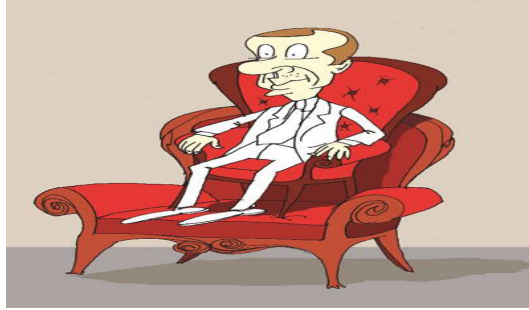
Şekil 33. Haslet Soyöz- 09 Temmuz 2014- Milliyet

Şekil 34. Haslet Soyöz- 10 Temmuz 2014- Milliyet

Soyöz'ün hem 09 Temmuz hem de 10 Temmuz karikatürlerinin mesajı aynıdır. Her iki karikatürde cumhurbaşkanı adayları, Recep Tayyip Erdoğan, Ekmeleddin İhsanoğlu ve Selahattin Demirtaş arasında bir atletizm yarışı söz konusudur. İki karikatürde de Erdoğan, öndedir. Birinci karikatürde yarışın ilk üçü gösterilmektedir. Birinci çıkan Erdoğan, yukarıdan uzatılan merdivenle daha da yukarıya çıkmaya çalışmaktadır. Bu durum, Erdoğan'ın yükselişine işaret etmektedir. İkinci karikatürde ise, Erdoğan diğer iki adayı yarışta açık arayla geçtiği gözükmektedir. Bu durum da Erdoğan'ın başarısını göstermekle beraber Erdoğan'ın

altı bacağı gözükmektedir. Bu Erdoğan'ın aynı zamanda hem İhsanoğlu hem de Demirtaş adına koştuğunu ve yarıştaki adaletsizliğe vurgu yapmaktadır.

Şekil 35. Haslet Soyöz- 15 Temmuz 2014

Yukarıdaki karikatürde bir küçük koltuk büyük koltuğun üzerine konulmuştur. Ona oturan kişi ise, Recep Tayyip Erdoğan'dır. Buradaki büyük koltuk cumhurbaşkanlığı, küçük koltuk ise, başbakanlığa işaret etmektedir. Erdoğan'ın büyük koltuğun üstündeki küçük koltuğa oturmuş olması aynı zamanda başbakan olan Erdoğan'ın cumhurbaşkanı olma isteğini yansıtmaktadır.

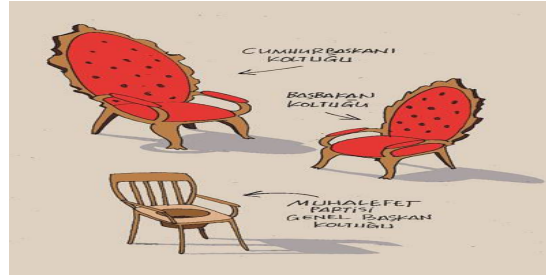
Şekil 36. Haslet Soyöz- 22 Temmuz 2014

Yukarıdaki karikatürde Recep Tayyip Erdoğan, iki karpuzu tek koltuk altında taşıyarak yürümektedir. Karpuzlardan birinin üzerinde 'başbakan', ikincisinin üzerinde ise, 'cumhurbaşkanı' yazmaktadır. Buradaki söylem, Erdoğan'ın hem başbakanlığı hem de cumhurbaşkanlığı yürütmeye çalışıyor olması şeklindedir. Bu noktada, Erdoğan'ın 'başkanlık' isteğine gönderme de yapılmaktadır.

Şekil 37. Haslet Soyöz- 09 Ağustos 2014- Milliyet

Bu karikatürde, Erdoğan bir tahtın içinde otururken önden Kılıçdaroğlu, arkadan ise, Bahçeli onu zirveye çıkarmak için taşımaktadır. Monarşi dönemindeki kölelik sistemine göndermede bulunan bu karikatürde, Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'nun seçim çalışmalarındaki yanlış politikaları sonucu Erdoğan'a nasıl yardımcı olduklarını yani onu nasıl cumhurbaşkanlığı tahtına taşıdıklarını göstermektedir.

Şekil 38. Haslet Soyöz- 09 Ağustos 2014- Milliyet

Haslet Soyöz, yukarıdaki karikatürde cumhurbaşkanlığı seçimlerinde muhalefet ve iktidarın durumunu iki koltuk ve bir sandalye üzerinden anlatmaya çalışmıştır. En büyük koltuk, cumhurbaşkanı koltuğunu, orta büyüklükteki koltuk başbakan koltuğunu, küçük sandalye ise, muhalefet partisi genel başkan koltuğunu göstermektedir. Bu sandalye ve koltuklar seçim sürecinde tarafların güç dengesini de göstermektedir. Amaç en büyük, güçlü koltuğa oturmaktır. Orta koltuk sandalyeden daha büyük ve gösterişli olduğu için Başbakan Erdoğan'ın, İhsanoğlu ve Demirtaş'tan, dolayısıyla Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'ndan, daha güçlü olduğunu göstermektedir. Muhalefet partisi sandalyesinin hasta sandalyesi niteliğinde çizilmiş olması dikkat çekmektedir. Bu durum muhalefetin iktidar karşısında hasta adam olarak durmakta olduğuna işaret etmektedir.

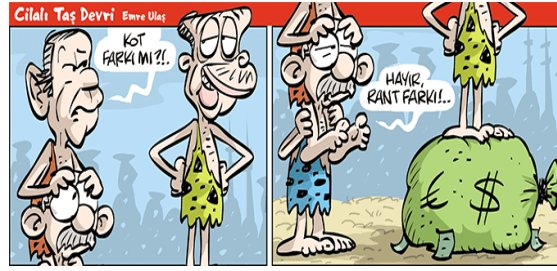
Şekil 39. Haslet Soyöz- 13 Ağustos 2014- Milliyet

Yukarıdaki karikatürü Haslet Soyöz, cumhurbaşkanlığı seçiminden sonra Erdoğan'ın zaferle çıkması üzerine, muhalefetin yani Kılıçdaroğlu ve Bahçeli'nin düştüğü durumu yansıtmıştır. Kılıçdaroğlu ve Bahçeli, bir binanın çatısında kırmızı kalpler arasında 'miyav, miyav' şeklinde miyavlamaktadır. Bu durum, iki adayın seçim sonrasında düştükleri hezimetini anlatması açısından çok manidardır. Anadolu'da bir dönem, evlenmek isteyen bekâr erkekler, talip oldukları kızlar için çatıya çıkıp miyavlamaktadır. Talip olduğu kızla evlenmek istediğini bu şekilde

göstermektedir. Karikatürde, seçim sonrasında iki parti liderinin genel başkanlık-tan istifaya çağrılmış olmasına da işaret etmektedir.

3.2.5. Yeni Çağ Gazetesi Karikatürlerinde 12. Cumhurbaşkanı Adaylarının Sunumu

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ideoloji olarak milliyetçi, sağ çizgide yer alan ve Ekmeleddin İhsanoğlu'nu destekleyen Yeni Çağ gazetesinin söylemi Cilalı Taş Devri çizgileri üzerinden yansıtılmıştır.

Şekil 40. Cilalı Taş Devri- 02 Temmuz 2014- Yeni Çağ

İki kareden oluşan yukarıdaki karikatürde Erdoğan, Bahçeli ve Kılıçdaroğlu yer almaktadır. Liderler birbiriyle boy ölçüşmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin gündemde olduğu bir süreçte çizilmiş olan karikatürde MHP ve CHP'nin ortak aday göstermiş olması nedeniyle Kılıçdaroğlu'nun Bahçeli'yi omzunda taşıdığı gözükmektedir. İki lider birlikte hareket ettiği halde yan taraflarında yer alan Erdoğan'ın boyuna ulaşamadıkları görülürken Bahçeli, Erdoğan'ı işaret ederek "Kot farkı mı?" diye sormaktadır. Sorunun cevabını Kılıçdaroğlu ikinci karede, "Hayır rant farkı!" şeklinde vermektedir. İkinci karede, Erdoğan'ın üzerinde dolar ve euro işareti olan yeşil bir çuvalın üzerine çıktığı görülmektedir. Çuvalın yeşil olması parayı çağrıştırmakta ve üzerindeki dolar ve euro simgesinin yer alması da bu durumu desteklemektedir. Karikatürde Erdoğan'ın yabancı para dolu olan bir çuvalın üstüne çıkararak Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'yla boy ölçüşmesi ve onları geçmesi Erdoğan'ın başarısının sırrı kendisinden kaynaklanmadığına, yabancı sermayenin desteğiyle rant elde ettiğine ve dolayısıyla seçimlerden zaferle çıktığına işaret etmektedir.

Şekil 41. Cilalı Taş Devri- 03 Temmuz 2014- Yeni Çağ

Yukarıdaki karikatürde Erdoğan'a yönelik tam anlamıyla muhalif bir yaklaşım söz konusudur. Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olacağını açık-

laması üzerine çizilen bu karikatürde Erdoğan, kendi partisinin kadrosuna “Çıktığımız bu kutlu yolculukta davamızın bayraktarlığını, sancaktarlığını sizler yapacaksınız” şeklinde seslenmektedir. Parti üyeleri ise, Erdoğan’a “Gözün arkada kalmayın” demektedir. Sözel söyleme bakıldığında herhangi bir art niyet gözükmemektedir. Karikatürün asıl anlamı görsel söylemde gizlidir. Çünkü hem Erdoğan hem de partililerin yüzünde ‘hırsız ya da hırsızlığı’ ima eden siyah bir maske yer almaktadır. Karikatürdeki çizgiler, hem 2013 Aralık ayında hem de 2014 Mart yerel seçimleri sırasında Ak Parti’de yer alan bakanlara ve Erdoğan’a yönelik olarak yapılmış olan hırsızlık ve yolsuzluk iddialarına göndermede bulunmaktadır. Yolsuzluğun başı olarak Erdoğan’ın yansıtıldığı karikatürde, yolsuzluk ve hırsızlıkların ondan sonra da peşinden gelenler tarafından devam ettirileceği iması yapılmaktadır.

Şekil 42. Cilalı Taş Devri- 05 Temmuz 2014- Yeni Çağ

Başbakan Erdoğan’ın cumhurbaşkanı adaylığını açıkladıktan sonra, özellikle muhalefet kanadından merak edilen soru “Erdoğan’ın başbakanlıktan istifasını ne zaman yapacağı” şeklinde olmuştur. Ancak Erdoğan, en son ana kadar istifa etmemiştir. Dolayısıyla bu durumun yasal olmadığı, bir an önce istifa etmesi gerektiği yönünde çok sayıda eleştiri söz konusu olmuştur. Yukarıdaki karikatürde bu eleştirilere Erdoğan’ın kulak asmadığı Erdoğan’ın koltuğunda rahat bir şekilde televizyondaki konuyla ilgili eleştirileri gülerken izlemesi şeklinde çizilerek yansıtılmıştır. Erdoğan’ın yüzündeki hırsız maskesi yine dikkat çekmektedir.

Şekil 43. Cilalı Taş Devri- 06 Temmuz 2014- Yeni Çağ

“İşte AKP seçmeninin seçme özgürlüğü, işte demokrasi!” başlığıyla çizilen yukarıdaki karikatürde Erdoğan’a yönelik muhalefet kendi seçmenleri üzerinden ya-

pılmıştır. Seçmenin ağzından Erdoğan'a yönelik olarak "yalancı, bölücü, cumhuriyet düşmanı, nifakçı, din sömürücüsü, özel hayata burnunu sokucu, soyguncu" şeklindeki eleştiri ve iddialara yer verilmiştir. Karikatür çizgileri, seçmenin bu olumsuz özellikleri taşıyan birine nasıl oy verdiklerini hem gündemine taşımış hem de cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bu özellikleri taşıması nedeniyle Erdoğan'a oy verilmemesi için seçmeni uyarmıştır.

Şekil 44. Cıvalı Taş Devri- 08 Temmuz 2014- Yeni Çağ

"Erdoğan'ın promosyonları!" başlığıyla çizilen yukarıdaki karikatürde seçim meydanında halka seslenen Erdoğan'ın iki tarafında terör örgütü olan, kanlı sopalılarıyla PKK ve İşid'in temsilcileri yer almaktadır. Erdoğan'ın onları kollarıyla sarmalamış olması onları desteklediğine görsel olarak işaret etmektedir. Erdoğan'ın "İşte bizim ekip! Beni seçerseniz onları da seçmiş olursunuz!" şeklindeki söylemi de bu durumu desteklemektedir. PKK ve İşid'in ellerindeki kanlı sopalar onların geçmişte ve şu anda yapmış oldukları katliamlara ve teröre işaret etmektedir. Türkiye toprakları üzerinde ideolojik bir amacı da olan PKK terör örgütü, Türkiye'yi hem maddi hem de manevi anlamda ciddi anlamda zarara uğratmış durumdadır. Bu nedenle desteklenen bir örgüt değildir. Son yıllarda işgal edilen Irak topraklarında ortaya çıkan ve insanlık için bir tehlike niteliği taşıyan İşid örgütü de kabul edilen, desteklenen bir örgüt değildir. Erdoğan'ın iki kabul edilmeyen örgütü koltuk altına alması yani desteklemesi Türk halkı tarafından istenmeyecek bir durumdur. Karikatürde de Erdoğan ve söz konusu iki örgüt arasında bir işbirliğinin söz konusu olduğuna işaret edilmekte ve Türkiye'nin geleceği için Erdoğan'ın desteklenmemesi gerektiği ifade edilmektedir.

Şekil 45. Cıvalı Taş Devri- 23 Temmuz 2014- Yeni Çağ

Her seçim döneminde olduğu gibi cumhurbaşkanlığı seçimi döneminde de anket şirketleri seçimin kazananını kamuoyu yoklaması yaparak belirlemeye çalışmışlardır. Yukarıdaki karikatürde Erdoğan, bu şirketlerle durumla ilgili bir toplantı yapmaktadır. Erdoğan dâhil olmak üzere toplantıdaki herkesin burnunun çok uzadığı görülmektedir. Burnun uzaması yalan söylemenin göstergesidir. Yukarıdaki karikatür de hem Erdoğan'ın hem de anket şirketi çalışanlarının seçimden Erdoğan'ın kazançlı çıkacağını söylemelerinin yalan olduğu iması çizilmektedir.

Şekil 48. Cilalı Taş Devri- 05 Ağustos 2014- Yeni Çağ

Yukarıdaki karikatürde cumhurbaşkanlığı seçimlerinde TRT ve YSK'nın nasıl Erdoğan'ın tarafında yer aldığı gösterilerek bu durum eleştirilmektedir. Çünkü YSK'nın da TRT'nin de tarafsız olması gerekmektedir. Ancak karikatürde seçim meydanında halka seslenmek için çıkmaya çalışan Erdoğan'ı TRT spikeri, övücü nitelendirmelerle anons etmektedir. YSK'yı temsil eden kişi de ona destek olmaktadır. Gerçek hayatta TRT'nin daha çoğunlukla Erdoğan lehinde söylem üretmesi ve Erdoğan'ın devletin imkânlarını tek taraflı kullanması karşısında YSK'nun sessiz kalması eleştirilmiştir.

Şekil 49. Cilalı Taş Devri- 06 Ağustos 2014- Yeni Çağ

Bu karikatürde, iki duruma göndermede bulunmaktadır. Birincisinde seçim döneminde yapılan yolsuzluklara işaret edilmektedir. İkincisinde ise, Erdoğan'ın sert, sinirli ve saldırgan yönü vurgulanmaktadır. Erdoğan'ın görevlendirdiği kişiler ellerinde seçim sandığıyla Erdoğan'ın yanına gelmişlerdir. Sandığın şekli Erdoğan'ın yüzü gibi tasarlanmıştır. Görevliler eğer Erdoğan isterse sandıktaki ifadeyi yumuşatabileceklerini söylemelerine karşılık Erdoğan, "Yok böyle kalsın.

Seçmen bu ifademe bayılıyor” demektedir. Burada hem Erdoğan’ın tavrı hem de bu tavra rağmen seçmenin hala nasıl Erdoğan’a oy verebildiği, bu duruma seçmenin nasıl kayıtsız kaldığı eleştirilmektedir.

Şekil 50. Cilalı Taş Devri- 08 Ağustos 2014- Yeni Çağ

Ayakkabı kutuları arasında saklanan Erdoğan’ın yer aldığı bu karikatürde, yine hırsızlık vurgusu yapılmıştır. Dolar ve Euro’dan oluşan iki çuval ile cumhurbaşkanlığı forsunu elinde tutan Erdoğan’ın yüzündeki hırsız maskesi Erdoğan’ın hırsız olduğuna gönderme yapmaktadır. 2014 yılındaki yerel seçim sürecinde ayakkabı kutularına saklanmış çok sayıda para polis tarafından bulunmuş ve bu ayakkabı kutuları yolsuzluğa işaret etmişti. Erdoğan’ın ayakkabı kutuları arasında çizilmiş olması bu duruma vurgulamaktadır. Yüzündeki maske ve elindeki cumhurbaşkanlığı forsu ise, onun cumhurbaşkanlığı seçimlerini de seçimlerde yapacağı yolsuzluklarla haksız yere elde edeceği ve bu durumu yabancı sermayenin destekleyeceği ima edilmiştir.

Şekil 51. Cilalı Taş Devri- 13 Ağustos 2014- Yeni Çağ

Seçimden sonra çizilmiş olan yukarıdaki karikatürde, seçimde oy kullanmayıp tatile çıkan tatilciler eleştirilmektedir. Karikatürde “topu topu 15 gün tatilim var” deyip sahilden yıldız toplayan bir kadın ve elinde cumhurbaşkanı forsunu olan Erdoğan yer almaktadır. Erdoğan, elindeki cumhurbaşkanı forsunu kadına yönlendirip, “Benim için yıldız mı topladınız? Tam da iki üç tane eksik kalmıştı” demektedir. Burada tatile giden muhalif kadının seçmenin böyle davranarak Erdoğan’ın köşke çıkmasını sağladığı vurgulanmıştır.

3.2.6. Yeni Akit Gazetesi Karikatürlerinde 12. Cumhurbaşkanı Adaylarının Sunumu

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ideoloji olarak muhafazakâr, sağ çizgide yer alan Yeni Akit gazetesinin söylemi Manşetüstü çizgileri üzerinden yansıtılmıştır. Yeni Akit, konuyla ilgili çizdiği karikatürlerde sözel ve yazılı göstergeden çok görsel gösterge kullanmıştır.

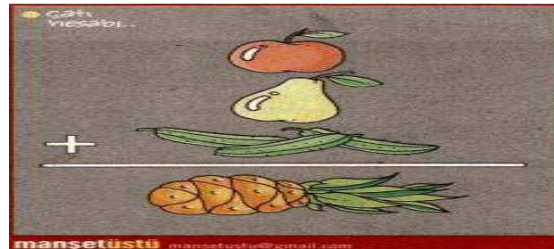

Şekil 52. Manşetüstü- 02 Temmuz 2014- Yeni Akit

Şekil 53. Manşetüstü- 03 Temmuz 2014- Yeni Akit

Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı adayı olduğunu açıkladığı günün ertesi çizilen bu karikatürde 'Erdoğan' yazılı bir bayrak sallanmaktadır. Bu durum zaferin Erdoğan'a ait olacağına işaret etmektedir. Yanan ampul Ak Parti'nin simgesidir. Yukarıdaki karikatürde de iki elin tutmuş olduğu ve çevresine ışık saçmakta olan bir ampul gözükmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında çizilen bu karikatürde Türkiye'nin geleceğinin Ak Parti ile yani Recep Tayyip Erdoğan ile aydınlanacağını göstermektedir.

Şekil 54. Manşetüstü- 04 Temmuz 2014- Yeni Akit

Yukarıdaki karikatürde cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde muhalefetin hesabı, 'çatı hesabı' yazılı göstergeyle meyve hesabı üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır.

Karikatürde bir elma, bir armut ve üç fasulyenin toplamı ananas olarak gösterilmiştir. Burada Ak Parti'nin adayı kim olacağını kestirme noktasında çatının hesabının doğru çıkmadığı ima edilmiştir.

Şekil 55. Manşetüstü- 22 Temmuz 2014- Yeni Akit

Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili olan yukarıdaki karikatürde takım elbiseli bir adam ile üzerinde Siyonizm işareti olan eli kanlı bir adam yer almaktadır. Takım elbiseli adam, diğer adama "Sizin adayınız hangisi?" diye sormaktadır. Siyonizm işareti olan yani Yahudi olan eli kanlı adam ise, "Ekmeleddin" diye cevap vermektedir. Yahudi devleti olan İsrail'in döktüğü kanlar özellikle Türk halkı tarafından büyük tepki toplamıştır. Burada Siyonizm'i temsil eden adamın Ekmeleddin İhsanoğlu'nu desteklediğini söylemesi muhalefetin ve dolayısıyla İhsanoğlu'nun kanlı eylemlere imza atan Yahudi taraftarlığına işaret etmektedir. Yukarıdaki karikatür, İhsanoğlu'nun Türkiye'de tepki toplayan bir kesimi destekliyor olması Türk halkının ona oy vermemesi için bir çağrı niteliği taşımaktadır.

Şekil 56. Manşetüstü- 09 Ağustos 2014- Yeni Akit

'Ekmek için' başlığını taşıyan yukarıdaki karikatür oldukça anlamlıdır. Karikatürde Bahçeli ve Kılıçdaroğlu, 'Pensilvanya' isimli bir kayığın içinde oltayı atmış balık tutmaya çalışmaktadır. Ancak ilginç olan kayık suda değil kara parçasının içindedir. Karikatürün asıl mesajı, "Yine ekildik galiba" ifadelerinde gizlidir. Pensilvanya'daki Fethullah Gülen ile işbirliği içerisinde olan Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'nun umduklarını bulamadıkları, balık oltasını boş yere sallamışlar yani zafer onların olmayacak iması çizilmeye çalışmıştır.

Şekil 57. Manşetüstü- 12 Ağustos 2014- Yeni Akit

12 Ağustos tarihli yukarıdaki karikatür seçim sonrasında, zaferin kimin olduğu belli olduktan sonra, çizilmiştir. Karikatürde, deniz mavi, martılar huzurla uçmakta ve insanlar mutludur. Denizdeki gemiye dolmuş olan mutlu kalabalığın yansıtıldığı karikatürde zaferin kimin olduğunu belli eden 'Erdoğan' yazılı bayraktır. Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmiş olmasını mutluluk içindeki kalabalıklarla yansıtılmış olması Yeni Akit gazetesinin bu durumdan çok memnun olduğunu göstermektedir.

Şekil 58. Manşetüstü- 07 Ağustos 2014- Yeni Akit

Şekil 59. Manşetüstü- 13 Ağustos 2014- Yeni Akit

Yukarıdaki iki karikatürden ilki seçimden birkaç gün önce, ikincisi ise, seçimden birkaç gün sonra çizilmiştir. Birinci karikatür ikincisinin öngörüsü niteliği taşımaktadır. Seçimden önce çizilen ilk karikatürde, Titanik gemisinin batışına göndermede bulunulan karikatürde Bahçeli ve Kılıçdaroğlu Titanik filmindeki sahneyi 'ihanel' yazılı batan geminin ucunda canlandırmaktadır. 'Onbir Ağustos' yazılı gösterge ile yansıtılmaya çalışılan ima, muhalefetin seçimden hezimetle

çıkacağıdır. Seçimden sonra çizilmiş olan ikinci karikatürde ise, gazetenin bu konuda oldukça öngörülü davranmış olduğu görülmektedir. Karikatürde, el ele tutuşmuş olan Bahçeli ve Kılıçdaroğlu, uçurumun ucuna gelmiş ve düştü düşecek bir durumdadır. Liderlerin söylediği “Yaşasın seçimi kaybettik! Yine bizim koltuk garanti” ifadeleri ise, hem Bahçeli’nin hem de Kılıçdaroğlu’nun asıl dertlerinin partilerinin genel başkanlık koltuklarını korumak olduğunu göstermiştir. Tüm yenilgilere rağmen iki liderin asıl dertlerinin koltuk sevdası yüzünden kaynaklandığı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Şekil 60. Manşetüstü- 14 Ağustos 2014- Yeni Akit

Yukarıdaki karikatürde, seçim sonrası muhalefetin durumu yansıtılmaya çalışılmıştır. ‘Çatı’ başlığıyla yansıtılan karikatürde “CHP” yazılı olan binanın kapısından Kılıçdaroğlu, çok kızgın bir şekilde çıkmaktadır. Sırtını binaya dönmüş olan Kılıçdaroğlu, bu binanın duvarları da dâhil çatısını yıkmış, sadece CHP yazısı kalmıştır. Burada verilmek istenen mesaj Kılıçdaroğlu’nun, İhsanoğlu üzerinden kendi partisini yaktığı ve CHP’liler arasında seçimden sonra oluşan kutuplaşmadır. Bu kutuplaşma CHP’yi kongre yapmaya taşımıştır.

Şekil 61. Manşetüstü- 12 Temmuz 2014 - Şekil 62. Manşetüstü- 08 Ağustos 2014-
Şekil 63. Manşetüstü- 15 Ağustos 2014

Yeni Akit gazetesinde farklı zamanlarda yayınlanan yukarıdaki üç karikatür birbirinin devamı niteliğindedir. 12 Temmuz tarihli ilk karikatürde, çizgi film kahramanı Süpermen’e gönderme yapılmaktadır. Süpermen, kötülerin karşısında olan kurtarıcı bir kahraman olarak ekranlarda yansıtılmıştır. Sırtındaki pelerinin gökyüzünde uçan kahramanın asıl görevi 08 Ağustos tarihli karikatürde ortaya

çıkılmaktadır. İkinci karikatürde söz konusu kahraman, elinde 'Erdoğan' yazılı oy pusulası ve seçim sandığı yer almaktadır. 'Gözüm kapalı' yazılı göstergeyi destekleyen kahraman oy kullanmaktadır. Burada verilmek istenen mesaj, kamuyuna 'gözünüz kapalı Erdoğan'a oy verin' şeklinde seslenmektir. Son karikatürde, kahraman kimliğini net bir şekilde açıklamaktadır. Süpermen sahnelerinden anımsanacağı üzere, kahraman göğsünü açarken 'Erdoğan' yazısı gözükmektedir. Bu yönüyle de kahraman Erdoğan'ı temsil ettiğini, onu desteklediğini ve Erdoğan'ın bir kahraman olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

10 Ağustos 2014 tarihinde Türk halkı 12'inci cumhurbaşkanını seçmek için sandığa gitmiştir. Türk tarihinde bir ilk olma özelliği taşıyan bu olay, gazete haberlerine konu olduğu gibi gazete karikatürlerine de konu olmuştur. 2014 Ağustos ayında yapılan 12'nci cumhurbaşkanlığı seçiminin gazetelerde yer alan karikatür çizgilerine nasıl yansıdığını ve gazetelerin ideolojilerine göre bir söylem üretip üretmediklerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, Cumhuriyet, Evrensel, Yeni Akit, Yeni Çağ, Milliyet ve Sabah gazetelerinin, 01 Temmuz ve 15 Ağustos 2014 tarihleri arasındaki sayılarında yayınlanan karikatürler söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Recep Tayyip Erdoğan, Ekmeleddin İhsanoğlu ve Selahattin Demirtaş'ın cumhurbaşkanı adayı olarak katıldığı seçimin gazete karikatürlerine şu şekilde yansımıştır:

İdeoloji olarak sol çizgide yer alan ve CHP ve MHP'nin çatı adayı Ekmeleddin İhsanoğlu'nu destekleyen Cumhuriyet gazetesi, İhsanoğlu'nun seçimi kazanacağını ve Erdoğan'ın bu durumdan korktuğunu yansıtmıştır. Erdoğan'ın adaylığını açıkladığı halde başbakanlıktan istifa etmemesi ve bu nedenle seçim kampanyasında devletin imkânlarını kullanması eleştirilmiştir. Seçim döneminde seçmenin tatili tercih edip oyunu kullanmaması Türkiye'nin geleceği için bir tehlike olarak görülmüş ve tatile giden seçmen çizgiler üzerinden eleştirilmiştir. Karikatürlerde Erdoğan, sert, kaba, zorbalık yapan, yolsuzluğa karışan, rüşvet alan şeklinde yansıtılmıştır. Demokrasinin, özgürlüğün ortadan kalkıp yüzyıllar öncesine dönüşeceği şeklinde bir kaygının yansıtıldığı karikatürlerde seçimden Erdoğan'ın birinci çıkması ise, siyah ve karanlık olarak gösterilmiş, seçim sandığı yerine tatile giden seçmenler bunun sorumlusu olarak görülmüş ve bu durum eleştirilmiştir. İdeoloji olarak Kürt solunu temsil eden ve HDP'nin adayı Selahattin Demirtaş'ı destekleyen Evrensel gazetesi, diğer adaylar Recep Tayyip Erdoğan ve Ekmeleddin İhsanoğlu'nun aleyhinde bir söylem geliştirmiştir. Görsel olarak da sert ve çirkin yansıtılan Erdoğan'ın özellikle Gazze ile ilgili söylemlerinde samimi olmadığı, gizli bir niyet taşıdığı vurgusu yapılmıştır. Erdoğan, daha önceden söylemiş olduğu söylemleri de örnek gösterilerek, onun ayrılıkçı, farklılıklara saygı göstermeyen biri olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. İhsanoğlu'na ise, Erdoğan kadar yer verilmemekle birlikte onun ismi tiye alınmış ve duygusal kişiliği eleştirilmiştir.

İdeoloji olarak merkezde yer almasına rağmen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı destekleyen Sabah gazetesi, İhsanoğlu ve Demirtaş'la ilgili olumsuz bir söylem üretmiştir. Karikatür çizgilerinde Demirtaş'tan çok İhsanoğlu'na yer veren Sabah, İhsanoğlu'nun sağ ve solu temsil eden iki zıt partinin çatı adayı olması nedeniyle hangi rotayı takip edeceğinin kararsızlığı yansıtılmıştır. Çatı adayın seçim kampanyalarında kullandığı "Ekmeğin için Ekmeleddin" sloganı tiye alınmış ve eleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde merkezde yer alan Milliyet gazetesinin söylemi, Ercan Akyol çizgileri üzerinden muhalefeti eleştirerek yansıtmıştır. Akyol'un kimi çizgilerinde Erdoğan desteklenirken kimi çizgilerinde ise, eleştirilmiştir. Erdoğan'ın hala başbakan olma rolünü taşıyor olması nedeniyle de onun İhsanoğlu'nun yanı sıra Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'yla da yarıştığı gösterilmiştir. Bazı karikatürlerinde Erdoğan'ın lehinde bazı karikatürlerde ise aleyhinde bir söylem geliştiren Akyol, bu yönüyle Milliyet'in merkez olma rolünü de yansıtmıştır. Haslet Soyöz'ün karikatürlerinde ise, Erdoğan'ın desteklendiği ve önde olduğu görülmektedir. Başbakan Erdoğan'ın, İhsanoğlu ve Demirtaş'tan, dolayısıyla Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'ndan, daha güçlü olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ideoloji olarak milliyetçi, sağ çizgide yer alan ve İhsanoğlu'nu destekleyen Yeni Çağ gazetesi Erdoğan'ın aleyhinde bir söylem geliştirmiştir. Erdoğan'ın başarısının sırrı kendisinden kaynaklanmadığına, yabancı sermayenin desteğiyle rant elde ettiğine ve bu yüzden seçimlerden zaferle çıktığına işaret etmektedir. Ak Parti ve Erdoğan'la ilgili daha önce yapılmış olan yolsuzluk ve hırsızlık iddiaları Yeni Çağ'ın çizgilerinde hem sözel olarak hem de görsel olarak yansımıştır. Erdoğan, birçok karikatürde hırsız maskesiyle yansıtılmıştır. Gazete, Erdoğan'ı "yalancı, bölücü, cumhuriyet düşmanı, nifakçı, din sömürücüsü, özel hayata burnunu sokucu, soyguncu" olarak karikatürlerde çizmiştir. Karikatürde Erdoğan, PKK ve Işid örgütleri arasında bir işbirliğinin söz konusu olduğuna işaret edilmekte ve Türkiye'nin geleceği için Erdoğan'ın desteklenmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Gazete karikatürlerinde Bahçeli, Kılıçdaroğlu ve İhsanoğlu daha sempatik bir şekilde yansıtılırken Erdoğan, pek sempatik çizilmemiş olup Erdoğan'ın sert, sinirli ve saldırgan yönü vurgulanmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ideoloji olarak muhafazakâr, sağ çizgide yer alan Yeni Akit gazetesinin söylemi Erdoğan'ın lehinde olmuştur. Gazete, Türkiye'nin aydınlık geleceğinin Erdoğan ile mümkün olduğunu yansıtmıştır. Yeni Akit'in karikatürlerinde Siyonizm'i temsil eden adamın İhsanoğlu'nu desteklediğini söylemesi muhalefetin ve dolayısıyla İhsanoğlu'nun kanlı eylemlere imza atan Yahudi taraftarlığına işaret etmektedir. Gazete ayrıca, Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'nun Fethullah Gülen ile işbirliği içerisinde olduğu ve bundan kazançlı çıktıkları vurgulanmıştır. Seçimden sonra Erdoğan'ın zaferle çıkmış olması gazete tarafından mutluluk verici olarak karşılanmış, Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'nun asıl dertlerinin 'koltuk sevdası' olduğu yansıtılmıştır.

Sonuç olarak; gazetelerin haber metinlerinde kendi ideolojilerine göre söylem ürettikleri gerçeğinden hareketle gazetelerde yer alan karikatürler için de bu durumun söz konusu olduğu söylenebilmektedir. Solu temsil eden Cumhuriyet ve sağda milliyetçi bir çizgide yer alan Yeni Çağ, MHP ve CHP'nin çatı adayları Ekmeleddin İhsanoğlu'nu, Kürt solunu temsil eden Evrensel, Selahattin Demirtaş'ı, dini kesimi temsil eden Yeni Akit, Recep Tayyip Erdoğan'ı desteklemiştir. Çalışmada, merkezi temsilen seçilen Sabah gazetesinin Erdoğan'ın lehinde bir söylem ürettiği görülürken Milliyet gazetesinin ise, tam anlamıyla merkez olma rolünü koruduğu görülmüştür. Bu durum, gazetelerin karikatürlerinde bile kendi ideolojilerine göre bir söylem ürettiği gerçeğini göstermektedir.

SONNOTLAR

(1) Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kısaltması kimileri tarafından Ak Parti kimileri tarafından AKP olarak kullanılmaktadır. Kısaltmanın kullanış tarzı partiye taraf ya da muhalif olmayı göstermektedir. Resmi olarak kullanılan kısaltma Ak Parti olarak kabul edildiği için bu çalışmada da AKP yerine Ak Parti kullanılmıştır. Sadece doğrudan alıntılarda AKP kısaltması kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

Abadan Unat N, Çıdam V, Çınar D, Kadirbeyoğlu Z, Kaynak S, Özay B, Taş S (2014) Avrupa'da Yaşayan Türklerin Oy Verme Davranışları ve 2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Arık, M B (1998) 1980'den Sonra Yaşanan Toplumsal Değişim ve Karikatürün Değişen İşlevi: Değişen Toplum Değişen Karikatür, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Balcıoğlu S ve Öngören F (1973) 50 Yılın Türk Karikatürü, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Başdemir C G (1991) Zamanım Varsa Kafamla Çizerim, Ali Ulvi Ersoy'la Söyleşi, Babıali Magazin Dergisi, 15 Haziran -15 Temmuz, 25, 15-18.

Bayram Y (2009) Türkiye'de Siyasi Karikatürün Yeri ve 11'nci Cumhurbaşkanlığı Seçimine İlişkin Siyasi Karikatürlerin Çözümlemesi, Selçuk İletişim, 6 (1), 107-123.

Bulut S (2011) Sendikal Basın ve Karikatür, Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Bildiri Kitabı, 13-15 Mayıs 2010, Mega Ofset, Erzurum.

Buron H (2009) Siyasal Rejim Sınıflamalarının Yeniden Gözden Geçirilmesi Üzerine, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14 (1), 69- 97.

Büyükkantarcıoğlu S N (2012) Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi, Ed: Ömer Özer, Haberi Eleştirmek, Literatürk Yayınları, Konya.

Cevizci A (2002) Paradigma Felsefe Sözlüğü, Engin Yayıncılık, İstanbul.

Demir F (2014) Yarı-başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye, Yaşar Üniversitesi E-dergisi, 831-876, <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/23-Fevzi-DEM%C4%B0R.pdf>, erişim tarihi: 09.10.2014.

Erdem M (2007) Kültür, Siyaset ve Karikatür: Temsil, Güç ve Direniş, Ege Üniversitesi, Uluslararası Medya ve Siyaset Sempozyumu, Medya ve Siyaset içinde, Cilt:I, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 179-189.

Gözler K (2004) Anayasa Hukukuna Giriş, 4. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa.

Güneri C (2008) Sanat Alanı Olarak Mizah: Sanat, Mizah, Karikatür İlişkisi Ve Türkiye'den Üç Örnek, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

Hünerli S (1993) Türkiye'de Gazete Karikatürünün Durumu ve Siyasi Karikatürün Söylemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İnam A (Şubat 2009) Felsefede Mizah, Mizahta Felsefe, Olaylara Farklı Bir Bakış Açısı: Karikatür ODTÜ'lüler Bülteni, ODTÜ Mezunları Derneği Yayınları, Ankara.

Köse A (2011) 1980'lere Mizah Üzerinden Bir Bakış: Gırgır Dergisi Örneği, Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Bildiri Kitabı, 13-15 Mayıs 2010, Mega Ofset, Erzurum.

Oral T (1998) Yaza Çize, İris Koleksiyonu, İstanbul.

Özer A (2004) Karikatür, Popüler Kültür ve Popüler Karikatür, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi57/ozet.htm>, erişim tarihi: 15.04.2015.

Sanders B (2001) Kahkahanın Zaferi: Yırtıcı Tarih Olarak Gülme, Kemal Atakay (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Selçuk T (1998) Grafik Mizah, Turgut Çeviker (der.), İris Yayıncılık, İstanbul.

Seyhan S (2011) II. Meşrutiyet Döneminde Yayınlanan Mizah Gazetesi: Karagöz, Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Bildiri Kitabı, 13-15 Mayıs 2010, Mega Ofset, Erzurum.

Sözen E (1996) Haber Söylemi ve İdeoloji, Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı: 12, Yeni Türkiye Medya Hizmetleri, Kasım- Aralık 1996, Ankara, Yıl: 2, Sayı: 12, 1543-1548.

Şenyapılı Ö (2003a) Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor? Karikatür Kim, Niye Çiziyor?, ODTÜ Yayıncılık, Ankara.

Şenyapılı Ö (2003b) Onursal Toplum bilimciler, Karikatür Vakfı Arsivi, <http://www.nd-karikaturvakfi.org.tr/katalog2003.htm>., erişim tarihi: 28.03.2015.

Tellan, D ve Tellan T (2011) Mizah, Karikatür ve Seri Anlatı: Çocuk Karakter Kullanımı Örneğinde Tuğçe, Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Bildiri Kitabı, 13-15 Mayıs 2010, Mega Ofset, Erzurum.

Tokmakçioğlu E (2011) Türk Basın Tarihi, İsim Yayınları, Ankara.

Topuz H (1997) Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü, İnkılâp Kitapevi, İstanbul.

van Dijk T A (2003) Critical discourse analysis. D.Schiffrin, D. Tannen, & E. H. Hamilton (eds), In The Handbook of Discourse Analysis, Blakwell Publishing, Oxford, 352-372.

van Dijk, T A (2007) Medya İçerikleri: Bir Söylem Olarak Haberin Disiplinler Arası Çözümlemesi, Ümit Atabek ve Gülseren Şendur Atabek (der.), Medya Metinlerini Çözümlemek: İçerik Göstergibilim ve Söylem Çözümleme Yöntemleri, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Yücel, Y G (2008) 1972-1980 Yılları Arasında Bir Mizah Dergisi: Gırgır'da Yoksulluk Temsiliyetleri, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

Gazeteler

Cumhuriyet, 01 Temmuz-15 Ağustos 2014 tarihleri arası

Evrensel, 01 Temmuz-15 Ağustos 2014 tarihleri arası

Milliyet, 01 Temmuz-15 Ağustos 2014 tarihleri arası

Sabah, 01 Temmuz-15 Ağustos 2014 tarihleri arası

Yeni Çağ, 01 Temmuz-15 Ağustos 2014 tarihleri arası

Yeni Akit, 01 Temmuz-15 Ağustos 2014 tarihleri arası